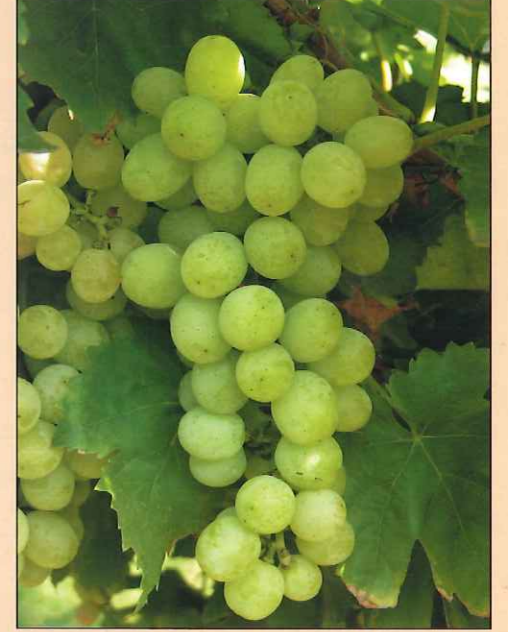

द्राक्ष गुणवत्तेसाठी संजीवकांचा व इतर गोष्टींचा वापर

राष्ट्रीय द्राक्ष संशोधन केंद्र, पुणे

पो. बॉ. नं. 3, मांजरी फार्म पो. ऑ., सोलापूर रोड,
पुणे - 412 307. महाराष्ट्र (भारत)

टाळावे. कमीत कमी बाजरीच्या आकाराचे मणी होऊ द्यावेत व वरील दोन्ही कामे करावीत.

मण्यांमध्ये एकसारखा दुधाळ रंग टिकून राहण्यासाठी

नियोजन :

1. द्राक्ष लागवड ही उत्तर दक्षिण दिशेला करावी व वळण पध्दत फ्लॅट रूफ गेबल ही ठेवावी. (रूटस्टॉक वरील बागेसाठी)
2. पानाच्या आकाराचा विचार न करता घडाच्या पुढे कमीत कमी दहा पाने असावीत.
3. घड असलेल्या काड्या ह्या तिरप्या फ्लॅट रूफ गेबल पध्दतीत व आडव्या मांडव पध्दतीत बांधाव्यात व त्यातील मुख्य ओलांडे व काडीमधील कोन ४५ अंश एवढा असावा.

दक्षता :

1. कमी वाढ असलेल्या वेली वाय पध्दतीनुसार वळवू नये कारण घड उन्हात येतात.
2. जर वरील वळण पध्दतीचा अवलंब करावयाचा असल्यास द्राक्षाची लागवड पूर्व पश्चिम दिशेला करू नये.
3. फांदीची लांबी ४ फुटांपेक्षा कमी नसावी व ओलांड्या लागतचा कोन ४५ अंश पेक्षा कमी नसावा.

द्राक्षात शेडनेटचे महत्व :

1. मण्याचा रंग हिरवा दुधाळ ठेवण्यास मदत होते.
2. उष्णतेपासून घडांना संरक्षण मिळते व सनबर्न होण्याचे टाळले जाते.
3. गारा किंवा वादळी पाऊस यामुळे घडावर होणारी इजा काही प्रमाणात टाळता येते.
4. पाण्याची काही प्रमाणात बचत होते.
5. कॅनॉपी कमी असेल अशा ठिकाणी शेडनेट वापरल्यास फायदा होऊ शकतो.
6. घडावरील चकाकी टिकून राहते.
पेपरने घड झाकणे व शेडनेट वेलीवर टाकणे या सारख्या उपाय योजनांमुळे द्राक्षाची प्रत सुधारण्यास मदत होते.

मण्यांचा आकार वाढविण्यासाठी

नियोजन :

1. मणी विरळणी करावी व त्यानंतर घडाच्या आकारानुसार १/४ किंवा

१/३ शेंडा खुडून टाकावा.

2. घडासाठी उपलब्ध असलेल्या पानानुसार घडाचे आकारमान वाढविणारे वाढवर्धक वापरावे. जसे १५ पाने असल्यास पहिला डिप हा निश्चितपणे २ पीपीएम सीपीपीयू व ३० पीपीएम जीए असा द्यावा व दुसरा डिप १ पीपीएम सीपीपीयू व ४० पीपीएम जीए किंवा सीपीपीयू ऐवजी ब्रासीनोस्टेराईड असा द्यावा.
3. साधारणतः ६०-१०५ दिवसांच्या दरम्यान ६२५-७५० किलो सल्फेट ऑफ पोटॅश प्रति हेक्टरी आक्टोबर छाटणीनंतर द्यावे व वेलींना १२,६००-२५,००० आणि ३०,००० ते ५०,००० लिटर एवढे पाणी निधीरीत खतांचे तसेच पाण्याचे प्रमाण योग्य प्रमाणात खूटावरील व स्वमूळावरील वेलींना प्रति एकरी प्रति दिवस द्यावे.

दक्षता :

1. घड असणाऱ्या काडीवर १८ पेक्षा जास्त पाने नसावीत.
2. जर पानांची संख्या १० पेक्षा कमी असेल तर सीपीपीयू वापरण्याचे टाळावे.
3. बाजरीच्या आकाराचे मणी होण्याअगोदर गर्डलिंग करू नये.
4. जमीन वापसा अवस्थेत असेल एवढे पाणी द्यावे, पाण्याचा ताण ३-४ मिमी. मणि अवस्थेनंतर देवू नये.
5. मण्यांचा वाटाणा ३-४ मिमी. आकार होण्याअगोदर मणी विरळणी करावी.
6. देठांची तपासणी करून द्राक्षवेलीमधील अन्नद्रव्यांची मात्रा समजून घेऊन योग्य खतांचा वापर करावा.

विस्तार माहिती पत्रिका क्र. : 29

तांत्रिक माहिती :

डॉ. एस. डी. रामटेके, डॉ. आर. जी. सोमकुंवर आणि डॉ. पी. जी. अडसुळे
राष्ट्रीय द्राक्ष संशोधन केंद्र, पुणे - ४१२ ३०७

प्रकाशक :

डॉ. पी. जी. अडसुळे
राष्ट्रीय द्राक्ष संशोधन केंद्र, पुणे - ४१२ ३०७

ऑगस्ट : २००९

किंमत : ₹. १०

अधिक माहितीकरता संपर्क :

राष्ट्रीय द्राक्ष संशोधन केंद्र

पो. बॉ. क्र. ३, मांजरी फार्म पोस्ट, सोलापूर रोड, पुणे-४१२ ३०७. महाराष्ट्र (भारत)

फोन : ०२०-२६९१४२४५/५५७३/५५७४ • फॅक्स : ०२०-२६९१४२४६

ईमेल : dirnrcg@gmail.com • वेबसाईट : http://nrcgrape.nic.in

द्राक्षपिक हे निर्यातीसाठी म्हणून घेतले जाते आणि आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेनुसार भारतातून निर्यातक्षम द्राक्ष उत्पादन हे सतत वाढत आहे असे दिसून येते. असे असले तरीसुद्धा भारतातून द्राक्ष उत्पादन हे जगाच्या तुलनेत २.२४% एवढेच आहे. साधारणतः १५ लाख टन एवढ्या प्रमाणात खाण्याच्या द्राक्षाचे उत्पादन हे ६० हजार हेक्टर क्षेत्रातून केले जाते. यापैकी ५३ हजार टन एवढ्या द्राक्षाची निर्यात भारतातून केली जाते ते प्रमाण १.४६% एवढेच आहे. निर्यात करण्यात येत असलेल्या जातीमध्ये थॉमसन, तास-ए-गणेश, इ. हिरव्या जातींचा प्रामुख्याने समावेश होतो. तसेच, शरद सिडलेस ह्या काळ्या जातीची निर्यात अरब देशांना केली जाते.

चांगल्या प्रतिक्रिया द्राक्षाचे उत्पादन करणे सद्यस्थितीत आवश्यक झाले आहे. कारण आजच्या बाजारपेठा ह्या ग्राहकाभिमुख झालेल्या आहेत. त्यामुळे ग्राहकांच्या पसंतीस पडतील असे द्राक्ष उत्पादन करणे गरजेचे आहे. यासाठी इतर व्यवस्थापनाप्रमाणे संजीवकांचा योग्य वापर द्राक्षांचा दर्जा वाढविण्यासाठी अपरिहार्य आहे. संजीवकांचा वापर द्राक्षबागेत बऱ्याच उपयुक्त गोष्टीसाठी केला जातो. त्यातच निर्यातक्षम द्राक्ष उत्पादन करण्यासाठी त्याचा प्रामुख्याने वापर होतो.

द्राक्ष गुणवत्ता ही खालील घटकांवर अवलंबून असते

१. घडाची घडण
२. घडाचे आकारमान
३. मण्यांचे आकारमान
४. मण्यांच्या रंगातील एकसारखेपणा
५. मण्यांवर डाग नसणे
६. मण्यांची गोडी व मण्यातील आम्लता
७. मण्याची साठवणक्षमता
८. घडातील मणी एकसारख्या आकाराचे असणे

वरील सर्वच घटक अपेक्षेप्रमाणे असण्यासाठी संजीवकांचा वापर करणे आवश्यक आहे.

१. घडाची घडण व आकारमान

सर्वसाधारणपणे ४०० ग्रॅम वजनाचे घड तयार करावयाचे झाल्यास त्याचे आकारमान व्यवस्थित असणे गरजेचे आहे. हे करण्यासाठी जीए (जिबरेलीक अॅसिड) चा प्रीब्लूम अवस्थेतील वापर महत्वाचा ठरतो. हे संक्षीप्तपणे खालील तक्त्यात दिले आहे.

तक्ता क्र. १ : घड सुटसूटीत तयार होण्यासाठी जीएचा वापर

अ. क्र.	अवस्था	जीए व इतर रसायने
१	घडाचा पोपटी रंग	१० पीपीएम जीए + युरिया फॉस्फेट (पीएच ६.० आणण्यासाठी) स्प्रे द्वारे द्यावे
२	वरील अवस्थेनंतर ३-४ दिवसांनी	१५ पीपीएम जीए + सायट्रीक अॅसिड (पीएच ६.० आणण्यासाठी) शक्यतोवर डीप द्यावा
३	वरील अवस्थेनंतर ३-४ दिवसांनी	*२० पीपीएम जीए + सायट्रीक अॅसिड (पीएच ६.० आणण्यासाठी)

* गरज असल्यास २० पीपीएम जीएचा वापर करावा. जर पाकळ्यांची लांबी आधीच्या जीएच्या वापराने योग्यप्रमाणात मिळाली असल्यास यावेळी जीए वापरू नये.

२. मण्यांची विरळणी करणे

विकसीत घडामध्ये मण्यांची संख्या ही ५०० पेक्षा जास्त असू शकते. एवढे सर्व मणी घडामध्ये ठेवल्यास मण्यांच्या विकासाला बाधा पोहोचू शकते व मण्यांचा आकार लहान राहू शकतो म्हणून मण्यांची विरळणी ही आवश्यक ठरते. मण्यांची विरळणी दोन प्रकारे केली जाते.

- अ. जीए च्या वापराने
- ब. मजूरांद्वारे कात्रीने पाकळ्या व मणी काढणे

अ. जीए चा वापर : घडातील मणी जेव्हा ५०% फुलोरा अवस्थेत असतात अशावेळी ४० पीपीएम जीए व पीएच ६.० एवढा आणण्यासाठी लागणारे सायट्रीक अॅसिड यांचा वापर करावा. बऱ्याच प्रमाणात मणीगळ होऊन मजूरांद्वारे थिनिंग करण्याचे काम सोपे जाते.

ब. मजूरांद्वारे कात्रीने पाकळ्या व मणी काढणे : कात्रीने पाकळ्या व मणी काढून घेण्याचे कामात बराच वेळ जातो व हे काम वेळेवर केले नाही तर मण्यांची वाढ झपाट्याने होत नाही म्हणून जीए व सीपीपीयूच्या वापराने आधी पाकळ्या तसेच अल्प प्रमाणात मणी काढून घेणे आवश्यक ठरते. हे केल्यामुळे मण्यांचे आकारमान झपाट्याने वाढण्यास मदत होते.

३. मणी आकारमान वाढविणे

मणी आकारमान वाढविण्यासाठी जीए व सीपीपीयू अर्थात फोरक्लोरोफेन्यूरॉन यांचा वापर फारच उपयोगी पडतो. सध्या प्रचलीत असलेल्या द्राक्ष जातीसाठी (शरद सीडलेस, फ्लेम सीडलेस व थॉमसन सीडलेस) जीए व सीपीपीयू यांचे प्रमाण निर्धारित करण्यात आलेले आहेत.

फ्लेम सीडलेस व शरद सीडलेस जातीसाठी सीपीपीयू ०.५ पीपीएम एवढे घ्यावे व जीए ४० पीपीएम एवढ्या प्रमाणात दोन्ही अवस्थेत (३-४ मिमी. आणि ६-७ मिमी. मणी आकार अवस्था) वापरावे त्यामुळे मण्यांचा आकार व्यवस्थित मिळतो व घडातील मण्यांना एकसारखा रंग येतो.

थॉमसन सिडलेस या जातीसाठी मणी गोलाकार व लांबोळ्या आकाराचे करता येतात. ते खालील तक्त्यात दिले आहे.

अ. क्र.	अवस्था	संजीवकाचे मिश्रण	कार्य
१	३-४ मिमी मणी आकार	जीए ४० पीपीएम+सीपीपीयू २ पीपीएम (पीएच ६.०) जीए ५० पीपीएम + सीपीपीयू १ पीपीएम (पीएच ६.०)	गोलाकार मणी व मण्याची फुगवण होण्यासाठी
		जीए ५० पीपीएम+सीपीपीयू १ पीपीएम (पीएच ६.०)	लांबोळे मणी व मण्याची फुगवण होण्यासाठी
२	६-७ मिमी मणी आकार	जीए ४० पीपीएम + १-२ पीपीएम सीपीपीयू (पीएच ६.०)	मण्यांचे आकारमान वाढविण्यासाठी

घडाच्या आकाराचे नियोजन

नियोजन :

१. मजबूत व आवश्यक तेवढ्या आकाराच्या काड्या तयार करण्यासाठी एप्रिल छाटणीनंतरचे व्यवस्थापन योग्य रीतीने करावे.
२. प्रति दीड फुटांवर एकच घड असावा त्यासाठी काड्यांची विरळणी करावी व एकाच आकाराच्या काड्या वेलीवर ठेवाव्यात.
३. काडीची लांबी आवश्यक तेवढीच असावी.

दक्षता :

१. शॉट बेरीज येवू नयेत म्हणून गर्डलिंग किंवा जीए देणे शॉटर अवस्थेआधी